

Aleksander Geršekron: Ekonomska nerazvijenost u istorijskoj perspektivi

Politička ekonomija, vježbe 2.

Nemanja Stankov

Fakultet političkih nauka, UCG

Februar, 2019

1. Aleksander, Gershechron, *Economic Backwardness in Historical Perspective*, In: *Economic Backwardness in Historical Perspective. A Book of Essays*. Cambridge MA. The Belknap Press of Harvard University Press 1976 (62): 5-30.
 - Kako su se velike zemlje Evrope industrijalizovale?
 - Koristeći istorijsku perspektivu, koje modele industrijalizacije možemo da identifikujemo
 - Koje su pouke za nerazvijene zemlje u modernom okruženju

Elementi nerazvijenosti

1. Dominantna je marksistička perspektiva
 - Razvijena zemlja predstavlja sliku budućnosti manje razvijenoj zemlji
2. Kao posledica specifičnosti u oblicima nerazvijenosti, razvojni put zemalja je drugačiji
 - Vremenski okvir (uopšteno govorimo o XIX i ranom XX vijeku)
 - Institucije koje pokreću i vode industrijalizaciju
 - Industrije na kojima je fokus

Koje su to prepreke industrijalizaciji?

- Nedostatak resursa
- Institucionalne prepreke

Ukoliko pretpostavimo da su institucionalne prepreke otklonjenje, i da zemlja ima dovoljno prirodnih resursa na raspolaganju, tip nerazvijenosti i dalje utiče na razvojni put

1. Koji je opšti pristup brzom industrijalizaciji zemalja?
 - Implementacija novih tehnologija (pozajmljenje tehnologije)
 - Glavni problem je jeftina radna snaga?
 - Stvaranje radne snage je dug i težak proces
 - Oslanjanje na nove tehnologije oklanje neke probleme vezane za nedostatak radne snage
 - Moguća ograničenja?

U kojem istorijskom trenutku počinje industrijalizacija?

- Tenzije između sadašnjeg stanja i potencijala
- Kada jaz postane dovoljno veliki, proces industrijalizacije počinje
- U tom trenutku je sistematska industrijalizacija sposobna da proizvede značajan napredak
- Komplementarnost industrija

Francuska - Napoleon III

- Uklanjanje tarifa i zabrane uvoza (1860)
- Kompetitivno tržište koje pogoduje jeftinijoj nabavci industrijskih sirovina

U takvim uslovima razvija se novi tip bankarstva - investiciono bankarstvo

- Veliki infrastrukturni projekti - željezničke pruge, luke, rudnici itd.
- The Credit Mobilier vs. The Rothschilds

Bankarski sektor - slučaj Njemačke

- Začekat u Francuskoj ali punu afirmaciju doživljava u Njemačkoj
- Univerzalna banka (komercijalna i investiciona)
- Dugoročne investicije u tešku industriju
- Posebnosti njemačkog modela: smanjena zavisnost od berze putem veće uključenosti u upravljačke strukture kompanija
- Neophodni uslovi za razvoj investicionog bankarstva?
- Neki nivo razvijenosti
- Razvijeno komercijalno bankarstvo, akumulacija kapitala!
- Fokus na razvoju teških industrija - zašto?

Bankarski sektor - varijacije?

- Njemački model je služio kao osnov za jedan dio Evrope, ali ne za sve (Danska, Britanija)
 - Koji su faktori koji opredjeljuju uticaj bankarskog sektora na industrijalizaciju?
- a) Danska - neposredna blizina i povezanost sa Britanskim tržištem
Fokus na razvoju lakih industrija i proizvodnji hrane
Nepostojanje potrebe za razvojem investicionog bankarstva
- b) Britanija - viševjekovna akumulacija kapitala preko, između ostalog, trgovine
Nepostojanje potrebe za dugoročnim finansiranjem

Bankarski sektor - zaključci

- Razvoj investicionog bankarstva mora se posmatrati kao posledica tipa nerazvijenosti
- Potreba za razvojem velikih razmjera
- Potreba za izgradnjom velikih fabrika iz oblasti teške industrije
- Nedostatak preduzetništva - preuzimanje inicijative bankarskog sektora

Državni aparat i ekonomski razvoj - slučaj Rusije

- Industrijalizacija počinje neke 3 decenije nakon procesa u Njemačkoj
- Početni nivo nerazvijenosti je veći nego u zemljama Evrope
- Kmeti sistem je na snazi do 1861
- U takvom sistemu, takmičenje sa Evropom je primarni motor industrijalizacije, tj. vojna ekspanzija

Četiti karakteristike industrijalizacije u Rusiji:

- a) Ekspanzionistička politika kao motor razvoja
- b) Razvoj uslovljen vojnim pohodima (potrebama)
- c) Razvijen represivni aparat (vojni napori)
- d) Period intenzivnog razvoja je praćen dugotrajnim periodima stagnacije

Državni aparat i ekonomski razvoj - slučaj Rusije

Kontradikcija - trudeći se da drži korak sa zapadnim zemljama, Rusija se korišćenjem ovih metoda zapravo politički udaljava od zapada

- Kmetški sistem je korišćen za potrebe industrijalizacije (plemstvo)
- Ukidanje kmetškog sistema označilo je uklanjanje prepreka za industrijalizaciju koje je država sama stvorila (kako?)
- Međutim, to nije dovelo do spontanog ekonomskog boljitka kao u evropskim zemljama

Državni aparat i ekonomski razvoj - slučaj Rusije

Državni aparat u službi ekonomskog razvoja

- Rusija veže rublju za zlato (zlatni standard) i reformiše poreski sistem
- Otpočinja državni projekat industrijalizacije, prvenstveno vezan za izgradnju željezničke infrastrukture

Zašto kao i u Evropi, investiciono bankarstvo nije pokrenulo proces industrijalizacije?

- a) Nedostatak kapitala (loše razvijeno komercijalno bankarstvo)
- b) Nepovjerenje u tržište i druge aktere na tržištu
- c) U takvom okruženju, razvojni projekti i finansiranje istih zahtijevali su upotrebu represivnog državnog aparata

Razlike u elementima nerazvijenosti

Razmatranje slučajeve Njemačke i Rusije vodi do zaključka da nivo razvijenosti uslovljava dostupne modele modernizacije

Drastičniji slučaj - Austrougarsko carstvo

- Austrija je u mogućnosti da primijeni model investicionog bankarstva
- Mađarska je bila primorana da koristi represivni državni aparat kako bi obezbijedila funkcionisanje tržišta u nekim djelovima svoje teritorije

Kako teče razvoj Njemačke?

- Nakon početnog uspjeha odnos bankarkog sektora i industrija se mijenja
- a) Velike industrije zasnivaju poslovne odnose sa velikim brojem banaka te moć banaka u upravljačkoj strukturi kompanija drastično slabi
- b) Velike industrije osnivaju svoje banke (elektro-prenosni sektor)

Odnos gospodar-podanik se reformiše u saradnju medju jednakim partnerima

Razlike u elementima nerazvijenosti - slučaj Rusije

Kako teče razvoj Rusije?

- Proces je kratko prekinut građanskim nemirima na početku XX vijeka
- Nastavlja se u izmijenjenom obliku
- Izgradnja željezničke infrastrukture teče u mnogo manjem obimu
- Vojna ekspanzija ne može da nadoknadi prostor koji nastaje
- Tokom državno vodjene industrijalizacije bankarski sektor se razvija (u komercijalnom obliku)
- Akumulacijom kapitala, investiciono bankarstvo preuzima primat razvojne politike od države

- Ekonomska nazadnost uslovljava brzu modernizaciju
- Veliki i dugoročni projekti nisu megalomanski poduhvati, već posledica interesa i tenzija između sadašnjosti i budućnosti
- Ne postoji jedinstveni put ka industrijalizaciji, posebnosti sistema određuju smjernice

Hvala na pažnji!!!